

Zpracování jmenného katalogizačního záznamu cizojazyčného dokumentu dle platných standardů

Studijní text

Autor: PhDr. Hana Vochozková

Konzultant: Mgr. Dagmar Smékalová

Ostrava 2019



VISK VEŘEJNÉ
INFORMAČNÍ SLUŽBY
KNIHOVEN



Odborná způsobilost	Zpracování jmenného katalogizačního záznamu cizojazyčného dokumentu dle platných standardů
Profesní kvalifikace	Samostatný knihovník katalogizátor (<i>kód: 72-008-R</i>)
Kvalifikační úroveň	6
Klíčová slova	bibliografický záznam, katalogizační záznam, pravidla, formáty, RDA, MARC 21, Minimální záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické a seriálové zdroje, převod záznamů do elektronické podoby, přebírání záznamů
Anotace	Studijní text popisuje základní strukturu bibliografického záznamu s důrazem na jmenné selekční údaje. Dále se zaměřuje na klíčové standardy jmenného zpracování, zejména aktuálně platná pravidla RDA a formát MARC 21. Hlavní pozornost je věnována základní orientaci v Minimálním záznamu RDA/MARC 21 pro textové monografické a seriálové zdroje a zmíněny jsou rovněž způsoby převodu bibliografických záznamů do elektronické podoby a postupy při přebírání záznamů.

Tvorba studijních textů je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci projektu Veřejné informační služby knihoven (VISK 1).

Zkouška z odborné způsobilosti **Zpracování jmenného katalogizačního záznamu cizojazyčného dokumentu dle platných standardů** má 8 částí, zkoušený musí splnit tato kritéria hodnocení:

Kritéria hodnocení	Způsob ověření
a Orientovat se ve standardu formátu MARC 21 (Machine-Readable Cataloging, česky „Strojově čitelná katalogizace“) v rozsahu minimálního záznamu pro souborný katalog – cizojazyčná monografie, oprava záznamu s využitím manuálu MARC 21 v českém jazyce	Praktické předvedení a ústní ověření
b Vysvětlit význam selekčních termínů v katalogizačním záznamu cizojazyčné monografie podle předloženého katalogizačního záznamu ve formátu MARC 21	Ústní ověření
c Doplnit indikátory do všech polí bibliografického záznamu českého pokračujícího díla	Praktické předvedení
d Charakterizovat historické etapy vývoje jmenného popisu od 90. let 20. stol. včetně postupů retrospektivní katalogizace v knihovnách	Ústní ověření
e Vysvětlit pracovní postupy při ověření konkrétního katalogizačního problému	Praktické předvedení
f Přiřadit konkrétní název díla ke jménu jeho autora v seznamu pěti cizojazyčných monografií s ověřením v Souboru národních autorit	Praktické předvedení
g Přiřadit konkrétní název díla k jeho korporativním autorům v seznamu pěti cizojazyčných děl s ověřením v Souboru národních autorit	Praktické předvedení
h Vyhledat v zahraničním knihovním katalogu záznam dokumentu v anglickém jazyce, který může být užít pro sdílenou katalogizaci (kopírování záznamu pomocí protokolu Z39.50). Určit, které údaje budou přebírány a které části záznamu budou pro užití v českém katalogu upraveny.	Praktické předvedení

Tento text pro vás připravila PhDr. Hana Vochozková, Masarykova univerzita, vochozkova@ics.muni.cz

Text konzultovala Mgr. Dagmar Smékalová, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, smekalova@svkos.cz

OBSAH

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU	5
1 ZÁKLADNÍ POJMY	6
1.1 Knihovna – Katalog – Bibliografický/katalogizační záznam.....	6
1.2 Struktura bibliografického/katalogizačního záznamu	7
1.2.1 Bibliografický popis (popisné údaje)	7
1.2.2 Selekční údaje	8
1.2.3 Obsahová charakteristika	11
1.2.4 Lokační údaje	11
1.2.5 Exemplářové údaje.....	11
1.2.6 Kódované údaje.....	11
1.3 Jmenný záznam – Jmenný popis/katalogizace/ zpracování – Věcný popis/katalogizace/zpracování	12
2 ZÁKLADNÍ TYPY STANDARDŮ	13
3 PRAVIDLA RDA.....	14
3.1 Struktura RDA.....	14
3.2 Příklad bibliografického záznamu cizojazyčné monografie dle ISBD	15
3.3 Příklad bibliografického záznamu seriálu dle ISBD	15
4 FORMÁT MARC 21	16
4.1 Základní struktura dat	16
4.2 Základní rozdělení polí.....	16
4.3 Příklad bibliografického záznamu cizojazyčné monografie v tzv. „řádkovém“ MARCu	17
4.4 Příklad bibliografického záznamu seriálu v tzv. „řádkovém“ MARCu	18
5 MINIMÁLNÍ ZÁZNAM RDA/MARC 21 PRO TEXTOVÉ MONOGRAFICKÉ A SERIÁLOVÉ ZDROJE.....	20
6 PŘEBÍRÁNÍ ZÁZNAMŮ	30
7 PŘEVOD ZÁZNAMŮ DO ELEKTRONICKÉ PODOBY	33
8 ZÁKLADNÍ STANDARDY PRO JMENNÉ ZPRACOVÁNÍ V ČR	35
8.1 Pravidla	35
8.2 Formát.....	35
SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU	36
LITERATURA.....	37

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU

PO PROSTUDOVÁNÍ STUDIJNÍHO TEXTU

- porozumíte struktuře bibliografického záznamu,
- poučíte se o etapách vývoje jmenného popisu v ČR od 90. let minulého století,
- budete znát klíčové standardy pro jmenné zpracování v ČR,
- obeznámíte se s pravidly RDA,
- pochopíte hlavní principy formátu MARC 21,
- získáte základní orientaci v Minimálním záznamu RDA/MARC 21 pro textové monografické a seriálové zdroje,
- dozvíte se o způsobech převodu bibliografických záznamů do elektronické podoby,
- naučíte se, jak postupovat při přebírání záznamů.

KLÍČOVÁ SLOVA STUDIJNÍ OPORY

bibliografický záznam, katalogizační záznam, pravidla, formáty, RDA, MARC 21, Minimální záznam RDA/MARC 21 pro textové monografické a seriálové zdroje, převod záznamů do elektronické podoby, přebírání záznamů

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Knihovna – Katalog – Bibliografický/katalogizační záznam

Úvodem tři definice z *České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)*, které umožní zařadit celou problematiku do širšího rámce:

DEFINICE

Knihovna je kulturní, informační a vzdělávací instituce, která **shromažďuje, zpracovává a uchovává organizovanou sbírku dokumentů** a poskytuje knihovnické a informační služby uživatelům.

Přístup k této sbírce dokumentů je umožněn prostřednictvím knihovního katalogu.

DEFINICE

Katalog je sekundární informační zdroj obsahující **soubor katalogizačních záznamů o dokumentech**, které daná instituce uchovává ve svých fondech nebo které trvale nebo dočasně zpřístupňuje, vytvářený podle předem stanovených zásad a umožňující zpětné vyhledávání dokumentů.

DEFINICE

Bibliografický/katalogizační záznam je ověřený a standardizovaný soubor údajů o bibliografickém zdroji. Skládá se z bibliografického popisu, selekčních údajů, obsahové charakteristiky, lokačních, exemplářových a kódovaných údajů. Slouží k identifikaci a zajištění přístupu dokumentu.

Bibliografický/katalogizační záznam je tedy jedním z klíčových nástrojů, který umožňuje uživatelům přístup k dokumentům uloženým v knihovně.

1.2 Struktura bibliografického/katalogizačního záznamu

Bibliografický/katalogizační záznam se skládá z následujících částí:

- bibliografický popis,
- selekční údaje,
- obsahová charakteristika,
- lokační údaje,
- exemplářové údaje,
- kódované údaje,

které nyní podrobněji popíšeme.

1.2.1 BIBLIOGRAFICKÝ POPIS (POPISNÉ ÚDAJE)

Bibliografický popis je soubor popisných údajů, které slouží zejména k identifikaci popisovaného dokumentu, to znamená, že na základě popisných údajů bychom měli získat dostatečnou představu o tom, jak daný dokument vypadá, aniž bychom tento dokument museli přímo vidět. Jednotlivé údaje se na základě vzájemných souvislostí seskupují do **8 oblastí**:

1. oblast – **oblast údajů o názvu a odpovědnosti**
např. *Harry Potter & the philosopher's stone / J.K. Rowling*
2. oblast – **oblast údajů o vydání**
např. *Second edition*
3. oblast – **oblast specifických údajů**
4. oblast – **oblast nakladatelských údajů**
např. *London ; Oxford ; New York ; New Delhi ; Sydney : Bloomsbury, 2015*
5. oblast – **oblast údajů fyzického popisu**
např. *331 stran ; 21 cm*
6. oblast – **oblast údajů o edici**
např. *The Harry Potter series*
7. oblast – **oblast údajů poznámky**
např. *Uloženo spolu s dalšími 6 svazky v dárkové kartonové krabici*
8. oblast – **oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti**
např. *ISBN 978-1-4088-6527-9 (vázáno)*

Při zápisu popisných údajů se zpravidla řídíme zásadou „Piš, co vidíš.“

1.2.2 SELEKČNÍ ÚDAJE

Selekční údaje (v terminologii AACR2 heading = záhlaví, v terminologii RDA access point = selekční údaj/přístupový bod) jsou určeny především k zajištění přístupu (vyhledání) ke konkrétnímu záznamu/dokumentu a dělí se na selekční údaje jmenné a věcné.

Selekční údaje jmenné

Jmenné selekční údaje umožňují vyhledání dokumentu podle jeho formálních charakteristik a mají podobu personálního, korporativního nebo názvového záhlaví.

Personální záhlaví = jméno osoby odpovědné za vytvoření díla/vyjádření/provedení, např. *Rowling, J. K., 1965-* tj. osoby odpovědné za obsah zdroje, a to po stránce intelektuální (např. autor, skladatel, překladatel) či umělecké (např. fotograf, ilustrátor). Rozlišujeme:

- **tvůrce** (přímý/hlavní autor), tj. osoba, která má hlavní autorskou odpovědnost za vznik díla (spisovatelé a skladatelé, osoby zpracovávající bibliografie, umělci a fotografové a v některých případech i kartografové a interpreti)
- **příspěvatelé** (nepřímí autoři), tj. osoby s podílem na vzniku díla, ale ne s hlavní odpovědností (editoři, sestavitelé, překladatelé, ilustrátoři...)
- **další osoby spojené s dílem** (příjemce dopisů...)

Mezi personální záhlaví řadíme také jména rodin či rodů např. *Kennedy (rodina)*

Korporativní záhlaví = jméno korporace odpovědné za vytvoření/vznik díla/vyjádření/provedení, např. *British Broadcasting Corporation*. Korporace je organizace nebo skupina osob a/nebo organizací, identifikovaná svým vlastním jménem, která jedná nebo může jednat jako celek. Mezi korporace patří:

- asociace, instituce, obchodní firmy, nevýdělečné podniky, vlády (státy), státní instituce, projekty a programy, náboženské instituce a organizace, místní náboženská společenství, identifikovaná jménem církve,
- události (sportovní soutěže, výstavy, expedice, veletrhy a festivaly atd.),
- plavidla (např. lodě a kosmické lodě).

Rozlišujeme

- korporace, která má hlavní autorskou odpovědnost za vznik díla,
- korporace s další (ne hlavní) autorskou odpovědností.

Specifickou skupinu korporací tvoří konference např. *International Geographical Congress (20. : 1964 : Londýn, Anglie)*

Názvové záhlaví = název dokumentu, název edice

Rozlišujeme název v podobě, v jaké se vyskytuje ve zdroji a unifikovaný (preferovaný název), což je název obsahující nejznámější, konvenční podobu názvu. Unifikovaný název se používá k:

- propojení záznamů jednoho díla, které se vyskytuje v různých podobách (např. originál, úpravy, překlady atd.) a pod různými názvy (např. starověká a středověká díla, díla klasiků, náboženská díla, hudební díla...);
- identifikování díla, pokud název, pod kterým je dílo známo, se liší od hlavního názvu katalogizované jednotky;
- rozlišení děl s totožnými hlavními názvy (např. seriály);
- uspořádání záznamů v souboru

např. *Bible. Česky. Kralická*

Selekční údaje věcné

Cílem věcných selekčních údajů je umožnit vyhledávání podle obsahu (tématu) dokumentu. Věcné selekční údaje se dále člení na selekční údaje systematické a předmětové.

Selekční údaje systematické = umělé selekční jazyky, např. MDT (Mezinárodní desetinné třídění)

Selekční údaje předmětové = selekční jazyky na bázi přirozeného jazyka, např. PHNK (Předmětová hesla Národní knihovny)

Selekční údaje jsou formalizované a unifikované. Pokud je to možné, přebírají se ze souborů autorit, např. Souboru národních autorit ČR (SNA ČR). Soubory autorit slouží k unifikaci záhlaví v bibliografických a katalogizačních záznamech.

Soubor autorit je tvořen jednotlivými autoritními záznamy (záznamy autorit), což je strojem čitelná podoba autoritního hesla (authority).

Autorita se skládá z těchto částí:

- (preferované) autoritní záhlaví (pole 1XX), tj. unifikované záhlaví pro osobu/korporaci/název. Unifikovaný znamená, že jedno každé autoritní záhlaví má právě a jenom jednu podobu, kterou ustanovuje odpovědná katalogizační agentura.
- variantní/nepreferovaná (viz) (pole 4XX) a související (viz též) (pole 5XX) záhlaví, tj. záhlaví v jiné podobě, než jakou má autoritní záhlaví
- informační poznámky (pole 6XX)
- poznámky o konzultovaných zdrojích (pole 670, 675)
- identifikace katalogizační agentury odpovědné za heslo (pole 040, 906)

Příklad autoritního záznamu (záznamu autority) ze Souboru národních autorit ČR

LDR -----cz--a22-----n--4500
001 jo20000071115
003 CZ-PrNK
005 20171120103652.0
008 001120|n|aznnaabn-----n-a|a-----
040 ## \$aABA001\$bcze\$dABA001\$erda
046 ## \$f1965
100 1# \$aRowling, J. K.,\$d1965-\$7jo20000071115
370 ## \$cVelká Británie
372 ## \$afantasy literatura\$aliteratura pro děti a mládež
374 ## \$aspisovatelky
375 ## \$ažena
377 ## \$aeng
400 1# \$aRoling, Dzh. K.,\$d1965-\$0 o
400 1# \$aRoling, G'e. Ke,\$d1965-\$0 o
400 1# \$aRowling, Joanne K.\$q(Joanne Kathleen),\$d1965-\$0o
400 1# \$aRowlingová, Joanne K.,\$d1965- \$0o
500 1# \$aWhisp, Kennilworthy,\$d1965-\$7jo2013771215
500 1# \$wv\$aGalbraith, Robert,\$d1965-\$7jo2013771217
500 1# \$aScamander, Newt\$c(fiktivní postava),\$d1897-\$7jo2013771210
665 ## \$aPod mužským pseudonymem Robert Galbraith napsala román The Cuckoo's Calling. Newt Scamander je fiktivní postava ze světa Harryho Pottera, pod kterou J. K. Rowlingová napsala Fantastická zvířata a kde je najít.
670 ## \$aBNB\$bdalší podoba jména
670 ## \$aHarry Potter a kámen mudrců
670 ## \$aKennilworthy Whisp: Famfrpál v průběhu věků
670 ## \$aLC (Names), cit. 15. 7. 2013\$brok narození 1965, odkazy viz též
670 ## \$aNové knihy 49/2000
670 ## \$awww(Wikipedia, the free encyclopedia), cit. 15. 7. 2013
678 0# \$aBritská spisovatelka beletrie pro děti i dospělé.
856 42\$u[http://en.wikipedia.org/wiki/J. K. Rowling](http://en.wikipedia.org/wiki/J._K._Rowling)\$4N
906 ## \$abr20001208\$bjazi
906 ## \$aop20030716\$bvipr\$cViz - další výskyt; Zdroj; Biografická poznámka - nově
906 ## \$aop20020404\$banmu\$cZáhlaví - oprava jména; Viz - nově; Zdroj
906 ## \$aop20020404\$banmu\$cZáhlaví - data; Zdroj
906 ## \$aop20130715\$banmu\$cviz - 2x změna na viz též, viz též - další výskyt, poznámka - nově, zdroj - aktualizace, další výskyt, URL - nově, biografická poznámka - doplnění
906 ## \$aop20171120\$btone\$cViz též - datum narození - oprava + kvalifikátor, komplexní poznámka - doplnění, 370, 372, 374, 375, 377 - nově
SYS 000071115

1.2.3 OBSAHOVÁ CHARAKTERISTIKA

Obsahová charakteristika přibližuje tematiku daného dokumentu formou anotace nebo referátu.

Anotace je stručný text, který charakterizuje obsah dokumentu a popř. informuje o autorovi, zaměření, vědecké nebo umělecké hodnotě dokumentu. Anotace se obvykle skládá pouze z jedné věty nebo fráze.

Referát/abstrakt je rovněž stručný text, který charakterizuje obsah dokumentu, ale bez doplňkových nebo hodnotících informací. Referát/abstrakt zpravidla přináší základní údaje o předmětu, cíli, metodách, výsledcích a závěrech popisované práce výzkumu nebo základní charakteristiky popisovaného předmětu.

1.2.4 LOKAČNÍ ÚDAJE

Lokační údaje určují místo uložení konkrétního exempláře dokumentu v knihovně. Tvoří je sigla a signatura.

Sigla = značka sloužící k jednoznačné identifikaci knihovny, např. *ABA001* = sigla NK ČR Praha.

Signatura označuje uložení exempláře dokumentu v dané knihovně neboli kde přesně dokument v knihovně najdeme.

1.2.5 EXEMPLÁŘOVÉ ÚDAJE

Exemplářové údaje informují o počtu exemplářů daného dokumentu ve fondu knihovny prostřednictvím přírůstkového čísla nebo číselného označení svazku či ročníku. Mohou zde být uvedeny také údaje o individuálních zvláštích popisovaného exempláře (např. že daný exemplář obsahuje podpis autora).

1.2.6 KÓDOVANÉ ÚDAJE

Některé údaje o dokumentu mohou být zapsány v podobě kódu – pomocí kódu je např. zapisován údaj o jazyku dokumentu (*eng* = anglicky). Tyto údaje označujeme jako kódované údaje. Slouží především ke strojovému zpracování, např. při vyhledávání.

1.3 Jmenný záznam – Jmenný popis/katalogizace/zpracování – Věcný popis/katalogizace/zpracování

Jmenný záznam

Jmenný záznam je **část bibliografického/katalogizačního záznamu skládající se z bibliografického popisu (viz bod 1.2.1) a záhlaví – selekčních údajů jmenných (viz bod 1.2.2)**, které jsou potřebné k zařazení údajů o dokumentu do katalogu, přístupových rejstříků či bibliografických databází.

Jmenný popis/katalogizace/zpracování

Vlastní tvorbu bibliografického popisu, záhlaví a s tím souvisejících jmenných a názvových autorit nazýváme **jmenný popis, jmenná katalogizace nebo jmenné zpracování**. Stejně je označována i nauka o jmenném záznamu a metodice jeho tvorby.

Věcný popis/katalogizace/zpracování

Obdobně proces tvorby věcných selekčních údajů a jejich přidělování dokumentům nazýváme **věcný popis, věcná katalogizace nebo věcné zpracování**.

2 ZÁKLADNÍ TYPY STANDARDŮ

Aby byly bibliografické záznamy všeobecně srozumitelné a knihovny mohly při jejich vytváření efektivně spolupracovat (sdílená katalogizace, přebírání záznamů), a to jak na národní, tak i mezinárodní úrovni, je třeba při tvorbě záznamů postupovat stejným způsobem – tj. dodržovat tzv. **standarty**.

Pro jmennou katalogizaci (tj. vytváření jmenných záznamů) se používají dva základní typy standardů:

Pravidla – souhrn metodických pokynů, které umožňují jednoznačně řešit problémy katalogizace. Pravidla říkají, které údaje z dokumentu vybrat a jakým způsobem tyto údaje zapsat.

Formát – stanovuje strukturu dat ve strojem čitelné podobě. Formát tedy říká, kam údaje zapsat.

Počátkem 90. let se v českých knihovnách v souvislosti se zaváděním integrovaných knihovnických systémů plně projevila zastaralost v té době platných pravidel *Pravidla jmenného katalogu / Miroslav Nádvorník a kolektiv* i normy ČSN 01 0195 *Bibliografický (dokumentační) a katalogizační záznam*. V roce 1990 byla (s účinností od roku 1992) schválena revidovaná norma ČSN 01 0195, která vyšla pod změněným názvem *Bibliografický záznam*. Vzhledem ke svému rozsahu však nemohla nahradit pravidla. V nově připravovaných pravidlech s názvem *Pravidla jmenného popisu* se pak ukázala malá zkušenost s automatizací – zejména byla podceněna skutečnost, že je třeba údaje především jasně a přesně uložit, nejen správně zobrazit. Navíc se ukázalo, že chtějí-li se české knihovny podílet na mezinárodní spolupráci, je z celé řady důvodů výhodnější převzít některou z již existujících rozšířených katalogizačních instrukcí. Práce na nových pravidlech byly proto v roce 1993 pozastaveny a tato pravidla nakonec nebyla nikdy vydána. Byly zahájeny práce na překladech jednotlivých doporučení ISBD (G, M ...), která však neřeší problematiku záhlaví, a proto byla přeložena i Anglo-americká katalogizační pravidla a současně byl do češtiny přeložen i formát UNIMARC.

Ke konečnému ustanovení platných standardů používaných v české katalogizační praxi došlo v roce 1996 a těmito standardy se stala:

Pravidla AACR2R = Anglo-American Cataloguing Rules, 2nd edition, revised (Anglo-americká katalogizační pravidla, 2. vydání, revidované), která byla v roce 2015 nahrazena **pravidly RDA** = Resource Description and Access.

Formát UNIMARC, který byl od roku 2003 postupně nahrazen formátem **MARC 21** (MARC = Machine Readable Catalogue/Cataloguing = Strojem čitelný katalog/ katalogizace).

Podrobný přehled v současné době platných standardů najdete v kapitole 8.

3 PRAVIDLA RDA

3.1 Struktura RDA

Pravidla RDA (Resource Description and Access) vyšla poprvé v roce 2010. Byla sice koncipována jako kompatibilní s AACR2, ale vycházejí především z konceptuálních modelů FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) a FRAD (Functional Requirements for Authority Data), čemuž odpovídá i jejich struktura:

- Obsah
- Předmluva
- Oddíl 1 Zápis atributů provedení a jednotky (kapitoly 1–4)
- Oddíl 2 Zápis atributů díla a vyjádření (kapitoly 5–7)
- Oddíl 3 Zápis atributů osoby, rodiny a korporace (kapitoly 8–11)
- Oddíl 4 Zápis atributů pojmu, objektu, události a místa (kapitoly 12–16)
- Oddíl 5–10 Zápis vztahů (kapitoly 17–37)
- Přílohy (A–L)
- Slovník termínů
- Rejstřík

Pravidla RDA pracují s těmito základními pojmy:

entita = klíčový objekt

atribut = vlastnost spojená s entitou (např. atributem entity dílo je název, rok vytvoření atd.)

dílo = výrazný intelektuální nebo umělecký výtvar (abstraktní entita), např. *Hamlet*

vyjádření = intelektuální nebo umělecká realizace díla, např. *překlad Hamleta do češtiny od Martina Hilského*

provedení = fyzická podoba vyjádření, např. určité vydání knihy, vydané určitým nakladatelem s určitým počtem stran atd., např. *překlad Hamleta do češtiny od Martina Hilského vydaný ve 2. vydání v nakladatelství Atlantis*

jednotka = jednotlivý exemplář nebo výskyt provedení (konkrétní entita), např. *exemplář výše uvedeného uložený v konkrétní knihovně*

Dalšími entitami jsou například osoba, rodina, korporace/konference.

Překlad pravidel RDA do češtiny zatím není plánován. Bude-li nutno pracovat s celým textem pravidel, bude se vycházet z aktuální verze v angličtině. Úplný text pravidel RDA (v originále) zprostředkovává online *RDA Toolkit* dostupný z <http://www.rdatoolkit.org/> (přístup je placený). Alternativou je tištěná verze, jejímž nedostatkem je však obtížnější práce a neaktuálnost. Základní pomůckou pro jmennou katalogizaci se tak stává příručka *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21 – tištěné a elektronické monografie – katalogizace na úrovni minimálního/doporučeného záznamu* rovněž dostupná pouze online.

3.2 Příklad bibliografického záznamu cizojazyčné monografie dle ISBD

Rowling, J. K., 1965-
Harry Potter & the philosopher's stone / J.K. Rowling. -- London ; Oxford ; New York ; New Delhi ; Sydney : Bloomsbury, 2015. -- 331 stran ; 21 cm
Název na krabici: Harry Potter - the complete collection
Uloženo spolu s dalšími 6 svazky v dárkové kartonové krabici.
ISBN 978-1-4088-6837-9 (soubor) -- ISBN 978-1-4088-6527-9 (vázáno)
MDT
821.111-31
821-93
(0:82-312.9)
Konspekt
821.111-3 - Anglická próza, anglicky psaná
821-93 - Literatura pro děti a mládež (beletrie)
FD
anglické romány
fantasy romány
publikace pro děti

3.3 Příklad bibliografického záznamu seriálu dle ISBD

Respekt. -- Roč. 1, č. 1 (1990)-. -- Praha : R-Press, 1990-. -- 28-42 cm
ISSN 0862-6545

Typ obsahu: text
Typ média: bez média
Typ nosiče: svazek

1x týdně
Suplement: Svět technologických novinek
Vyd. na jiném nosiči: Respekt (On-line), ISSN 1801-1446
Podnázev v r. 1992: Komentáře, rozhovory, reportáže, zpravodajství z domova a zahraničí. -- Dočasný nakl.: 2007-2014: Praha : Respekt Publishing. -- Poslední nakl.: 2014-: Praha : Economia, a.s.
Související jedn.: Respekt speciál, ISSN 2336-6001
Resumé: Politicko-společenský týdeník vysoké úrovně zaměřen na komentáře, rozhovory, reportáže, zpravodajství z domova i zahraničí
** politika*
** společnost*
** kultura*
** zpravodajské časopisy * společenské časopisy*

4 FORMÁT MARC 21

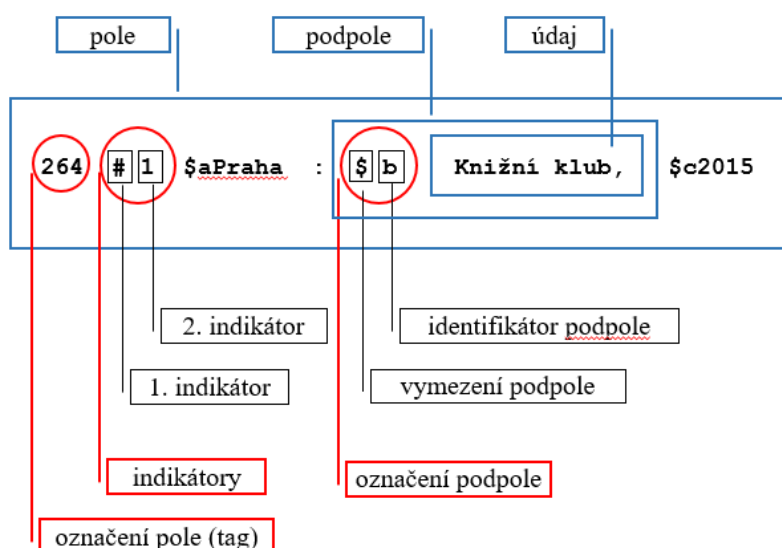
Formát MARC 21 slouží pro výměnu dat mezi jednotlivými informačními institucemi nebo systémy. Stanoví povinné údaje pro výměnu, pořadí údajů, jejich odpovídající kódová označení a pravidla použití.

4.1 Základní struktura dat

Jednotlivý údaj, např. jméno nakladatele, je zapsán do tzv. **podpole**; několik souvisejících podpolí tvoří **pole**, např. pole nakladatelských údajů.

Každé podpole je uvozeno **označením podpole** (znak dolaru + malé písmeno nebo číslice) a každé pole uvozuje označení pole neboli **tag** (3 číselné nebo abecední znaky).

Za tagem mohou následovat 2 **indikátory** (malé písmeno nebo číslice nebo mezera – značí se #), které vysvětlují nebo doplňují údaje obsažené v poli.



4.2 Základní rozdělení polí

Pole se shodnou první číslicí tvoří tzv. **bloky** – např. pole 245, 250 a 264 patří do tzv. bloku dvoustovkových polí neboli „dvoustovek“. Formát MARC 21 obsahuje tyto základní bloky:

- 0XX Kontrolní informace, identifikační čísla, kontrolní pole, klasifikační znaky
- 1XX Hlavní záhlaví
- 2XX Názvy a údaje o vydání, nakladatelské údaje atd.
- 3XX Údaje fyzického popisu atd.
- 4XX Údaje o edici

5XX Poznámky
6XX Věcné selekční údaje
7XX Vedlejší záhlaví s výjimkou předmětů a edic; propojovací pole
8XX Vedlejší záhlaví pro edici; knihovní jednotky atd.
9XX Pole pro národní použití

4.3 Příklad bibliografického záznamu cizojazyčné monografie v tzv. „řádkovém“ MARCu

LDR -----nam-a22-----i-4500
001 001657529
003 CZ-BrMZK
005 20190311072617.0
007 ta
008 181123s2015----xxk----c-----000-f-eng--
020 ## \$a978-1-4088-6837-9\$q(soubor)
020 ## \$a978-1-4088-6527-9\$q(vázáno)
040 ## \$aBOA001\$bcze\$erda
044 ## \$axxk\$aat\$aii\$axxu
072 #7 \$a821.111-3\$xAnglická próza, anglicky psaná\$2Konspekt\$925
072 #7 \$a821-93 \$xLiteratura pro děti a mládež (beletrie)\$2Konspekt\$926
080 ## \$a821.111-31\$2MRF
080 ## \$a821-93\$2MRF
080 ## \$a(0:82-312.9)\$2MRF
100 1# \$aRowling, J. K.,\$d1965-\$7jo20000071115\$4aut
245 10 \$aHarry Potter & the philosopher's stone /\$cJ.K. Rowling
246 1# \$iNázev na krabici:\$aHarry Potter - the complete collection
246 30 \$aHarry Potter and the philosopher's stone
264 #1 \$aLondon ;\$aOxford ;\$aNew York ;\$aNew Delhi ;\$aSydney :\$bBloomsbury,
\$c2015
300 ## \$a331 stran ;\$c21 cm
336 ## \$atext\$btxt\$2rdacontent
337 ## \$abez média\$bn\$2rdamedia
338 ## \$asvazek\$bnc\$2rdacarrier
500 ## \$aUloženo spolu s dalšími 6 svazky v dárkové kartonové krabici
655 #7 \$aanglické romány\$7fd131814\$2czenas
655 #7 \$afantasy romány\$7fd184199\$2czenas
655 #7 \$apublikace pro děti\$7fd133156\$2czenas
910 ## \$aBOA001\$b2-1417.346
SYS 001657529

4.4 Příklad bibliografického záznamu seriálu v tzv. „řádkovém“ MARCu

LDR -----nas-a22-----i-4500
001 cps19950356910
003 CZ-PrNK
005 20190606130106.0
007 ta
008 910201c19909999xr-wr-p-----0---b0cze--
015 ## \$acnb000356910
022 ## \$a0862-6545
040 ## \$aABA001\$bcze\$dABA001\$dBOA001\$dOLA001\$erda
072 #7 \$a394\$xVeřejný a společenský život. Každodenní život\$2Konspekt\$91
080 ## \$a32\$2MRF
080 ## \$a316.3\$2MRF
080 ## \$a316.7\$2MRF
080 ## \$a(055)\$2MRF
080 ## \$a(051)\$2MRF
210 0# \$aRespekt\$b(Praha Print)
222 #0 \$aRespekt\$b(Praha, Print)
245 00 \$aRespekt
246 3# \$aTýdeník respekt
264 #1 \$aPraha :\$bR-Presse,\$c1990-
264 21 \$32007-2014\$aPraha :\$bRespekt Publishing
264 31 \$32014-\$aPraha :\$bEconomia, a.s.
300 ## \$c28-42 cm
310 ## \$a1x týdně
336 ## \$atext\$btxt\$2rdacontent
337 ## \$abez media\$bn\$2rdamedia
338 ## \$asvazek\$bnc\$2rdacarrier
362 0# \$aRoč. 1, č. 1 (1990)-
500 ## \$aPodnázev v r. 1992: Komentáře, rozhovory, reportáže, zpravodajství z domova a zahraničí
520 ## \$aPoliticko-společenský týdeník vysoké úrovně zaměřen na komentáře, rozhovory, reportáže, zpravodajství z domova i zahraničí
650 07 \$apolitika\$7ph115795\$2czenas
650 07 \$aspolečnost\$7ph116245\$2czenas
650 07 \$akultura\$7ph122009\$2czenas
655 #7 \$azpravodajské časopisy\$7fd133874\$2czenas
655 #7 \$aspolečenské časopisy\$7fd133576\$2czenas
770 0# \$tSvět technologických novinek
776 0# \$tRespekt (On-line)\$x1801-1446
787 0# \$tRespekt speciál\$x2336-6001
856 41 \$u<http://krameriusndk.nkp.cz/search/handle/uuid:36d7c010-21c1-11e2-89b1-005056827e52>\$yDigitalizovaný dokument
856 41 \$3Online verze\$u<http://www.respekt.cz>\$4N
910 1# \$aABA001\$bNc 1459\$c32-5\$r1990-\$tp

920 ## \$acppep356910

968 ## \$a4e

969 ## \$aa2

970 ## \$nEconomia, a.s. \$a Pernerova 47, 180 07 Praha 8

979 ## \$nRespekt - redakce\$iTabery\$jErik\$aPernerova 47, 180 07 Praha 8\$e233
074 525 \$xredakce@respekt.cz

910 2# \$aBOA001\$bNov.-0965.203\$r1990-

910 3# \$aOLA001\$bIII 302.129\$r1990-

SYS 000356910

5 MINIMÁLNÍ ZÁZNAM RDA/MARC 21 PRO TEXTOVÉ MONOGRAFICKÉ A SERIÁLOVÉ ZDROJE

V této kapitole se ve stručnosti seznámíme s tzv. Minimálními záznamy RDA/MARC 21 pro textové monografické a seriálové zdroje, které jsou požadovány jako nezbytné minimum při předávání záznamů do Souborného katalogu ČR a zároveň představují pro řadu knihoven výchozí rámec při vytváření jejich katalogizačních záznamů. Většina údajů je společná pro textové monografie i seriály. Údaje specifické pouze pro seriály jsou označeny **odlišnou barvou**. Uvedené příklady ilustrují základní používanou interpunkci.

LDR Návěští

obsahuje kódované informace týkající se parametrů záznamu
návěští je vždy tvořeno 24 znaky (pozice 00–23)

LDR -----nam-a22-----i-4500

LDR -----nas-a22-----i-4500

např. hodnota na pozici 06, tj. 7. znak, označuje typ záznamu – hodnota ‘a’ v těchto příkladech označuje textový dokument (hodnota ‘c’ na stejném místě by označovala hudebninu, hodnota ‘e’ kartografický dokument atd.), hodnota na pozici 07, tj. 8. znak, označuje bibliografickou úroveň – v prvním příkladu hodnota ‘m’ označuje monografii a v druhém příkladu hodnota ‘s’ seriál

001 Kontrolní číslo

číslo, které záznamu přiděluje instituce (knihovna) při jeho vytváření, využívání nebo distribuci

001 001657529

001 cps19950356910

003 Identifikátor kontrolního čísla

kód instituce (knihovny), která přiděluje kontrolní číslo

003 CZ-BrMZK

003 CZ-PrNK

005 Datum posledního zpracování

16 znaků ve tvaru YYYYMMDDHHMMSS.F, které určují datum a čas poslední manipulace se záznamem

005 20190311072617.0

příklad záznamu, který byl naposledy aktualizován 11. března 2019 v 07:26:17.0

008 Údaje pevné délky

kódované informace o záznamu jako celku a o některých speciálních aspektech dokumentu

údaje se používají zejména při vyhledávání

pole je tvořeno vždy 40 znaky (pozice 00–39)

z hlediska minimálního záznamu jsou povinné pouze následující pozice:

00–05 datum uložení do souboru (RRMMDD)

06 typ data/publikační status (kód)

07–10 datum 1

11–14 datum 2

15–17 místo vydání, produkce nebo realizace (kód země)

18 periodičita

19 pravidelnost

35–37 jazyk popisné jednotky

38 modifikace záznamu

008 910201c19909999xr-wr|||||||||||cze-

přičemž v tomto příkladu:

hodnota '910201' na pozici 00–05 znamená, že záznam by vytvořen 01.02.1991

hodnota 'c' na pozici 06 označuje, že se jedná o průběžně vydávaný zdroj

hodnota '1990' na pozicích 07–10 říká, že dokument začal vycházet v roce 1990

hodnota '9999' na pozicích 11–14 říká, že vydávání zatím nebylo ukončeno

hodnota 'xr-' na pozicích 15–17 říká, že dokument vychází v ČR

hodnota 'w' na pozici 18, říká, že dokument má týdenní periodicitu

hodnota 'r' na pozici 19, říká, že periodičita je pravidelná

hodnota 'cze' na pozicích 35–37 označuje, že dokument je zcela nebo převážně v češtině

hodnota '-' na pozici 38 znamená, že dokument je psán latinkou

U polí LDR a 00X je většina údajů vyplňována zpravidla automaticky na základě předchozího nastavení systému.

020 Mezinárodní standardní číslo knihy (ISBN) (jen u monografií)

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – ISBN

\$q – vysvětlivka

\$z – zrušené/chybné ISBN

020 ## \$a978-1-4088-6527-9\$q(vázáno)

020 ## \$a978-0-300-22993-6\$q(Yale University Press ;\$qvázáno)

020 ## \$a978-0-226-16831-9\$q(vázáno)\$z0-226-16831-X

022 Mezinárodní standardní číslo seriálu (ISSN)

indikátor 1: úroveň mezinárodního významu

– nspecifikovaná úroveň

0 – seriál mezinárodního významu

1 – seriál není významný na mezinárodní úrovni

indikátor 2 – nedefinován

\$a – mezinárodní standardní číslo seriálu

\$y – nesprávné ISSN

\$z – zrušené ISSN

022 ## \$a0862-6545

022 ## \$a2169-8244\$y0002-161X

040 Zdroj katalogizace

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – agentura zajišťující původní katalogizaci

\$b – jazyk katalogizace

\$c – agentura převádějící záznam do strojem čitelné podoby

\$d – agentura, která záznam modifikovala

\$e – použitá pravidla popisu

040 ## \$aBOA001\$bcze\$erda

040 ## \$aBOD001\$bcze\$dBOA001\$dABA001\$erda

ve druhém příkladu: záznam vytvořila ÚK FF MU Brno (sigla BOD001), jazykem katalogizace je čeština, záznam převzala a upravila MZK Brno (sigla BOA001) a poté NKP Praha (sigla ABA001), při popisu byla použita pravidla RDA

041 Kód jazyka

(vždy v případě opakovaných výskytů \$a u vícejazyčných děl)

indikátor 1: indikátor překladu

0 – popisná jednotka není/neobsahuje překlad

1 – popisná jednotka je nebo obsahuje překlad

indikátor 2: kódovník jazyků MARC

– hodnota kódů jazyků je převzata z kódovníků MARC

7 – zdroj kódů je uveden v podpoli \$2

\$a – kód jazyka textu

041 0# \$aeng\$ager

dokument v angličtině a němčině např. Deutsch-englisches Wörterbuch

pokud je dokument pouze v jednom jazyce a nejde o překlad, pole se nevyplňuje (proto v řadě záznamů zdánlivě chybí)

044 Kód země vydání

(vždy v případě opakovaných výskytů \$a, např. u koedic)

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – kód země vydání

044 ## \$ait\$ufr\$asp

dokument byl vydán současně v Itálii, Francii a Španělsku

vyplňuje se pouze v případě, že byl dokument vydán či vyroben ve více než jedné zemi (proto v řadě záznamů zdánlivě chybí)

072 Kód předmětové kategorie*

v české katalogizační praxi se používá pro zápis skupiny Konspektu

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – kód zdroje

7 – zdroj specifikován v podpoli \$2

\$a – klasifikační znak jako součást skupiny Konspektu

\$x – slovní označení skupiny Konspektu

\$2 – kód zdroje – Konspekt

072 7# \$a821.111-3\$xAnglická próza, anglicky psaná\$2Konspekt\$925

072 7# \$a394\$xVeřejný a společenský život. Každodenní život\$2Konspekt\$91

080 Mezinárodní desetinné třídění (MDT)*

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – klasifikační znak MDT

\$2 – vydání

080 ## \$a821.111-31\$2MRF

*Užití polí 072 a 080 je fakultativní – záznam splňuje rozsah minimálního záznamu, obsahuje-li buď znak MDT, nebo údaj skupiny Konspektu.

100 Hlavní záhlaví – osobní jméno

indikátor 1: indikátor formy jména

0 – jméno se uvádí pod rodným/křestním jménem

1 – jméno se uvádí pod příjmením

3 – jméno se uvádí pod jménem rodiny (rodu)

indikátor 2: nedefinován

\$a – osobní jméno

\$b – římské číslice

\$c – doplňky ke jménu jiné než data

\$d – data související se jménem

\$q – rozpis iniciál rodného/křestního jména

\$7 – číslo autority

100 1# \$aRowling, J. K., \$d1965-

100 0# \$aJan Pavel \$bll., \$cpapež

100 1# \$aTolkien, J. R. R. \$q(John Ronald Reuel), \$d1892-1973

100 3# \$aKennedy (rodina)

110 Hlavní záhlaví – jméno korporace

indikátor 1: indikátor formy jména

0 – invertovaná forma jména

1 – jméno jurisdikce

2 – jméno v přímém pořadí

indikátor 2: nedefinován

\$a – jméno korporace nebo jurisdikce jako vstupní prvek

\$b – podřízená složka

\$c – místo konání akce

\$d – datum konání akce nebo podpisu smlouvy

\$g – další různé informace

\$n – číslo části/sekce/akce

\$7 – číslo autority

první indikátor s hodnotou 0 se vyskytuje minimálně

110 1# \$aVelká Británie. \$bParliament. \$bHouse of Lords

110 2# \$aMuseum of Modern Art (New York, New York). \$bFilm Library

111 Hlavní záhlaví – jméno akce

indikátor 1: indikátor formy jména

0 – invertovaná forma jména

1 – jméno jurisdikce

2 – jméno v přímém pořadí

indikátor 2: nedefinován

\$a – jméno akce nebo jurisdikce jako vstupní prvek

\$c – místo konání akce

\$d – datum konání akce

\$e – podřízená složka

\$g – další různé informace

\$n – číslo části/sekce/akce

\$q – jméno akce následující ve vstupním prvku za jménem jurisdikce

\$7 – číslo autority

první indikátor s hodnotou 0 či 1 se vyskytuje minimálně

111 2# \$aInternational Geographical Congress \$n(20. : \$d1964 : \$cLondýn, Anglie)

245 Údaje o názvu

indikátor 1: vedlejší názvové záhlaví

0 – vedlejší záhlaví se nevytváří

1 – vedlejší záhlaví se vytváří

indikátor 2: vyloučení znaků z řazení

0–9 – počet vyloučených znaků

\$a – název

\$b – další údaje o názvu

\$c – údaj o odpovědnosti atd.

\$n – číslo označení části/sekce díla

\$p – název části/sekce díla

245 10 \$a*Harry Potter & the philosopher's stone* /\$cJ.K. Rowling

245 10 \$a*Economic psychology* :\$ban introduction /\$cErich Kirchler, Erik Hoelzl

245 14 \$a*The infinite desire for growth* /\$cDaniel Cohen ; translated by Jane Marie Todd

245 14 \$a*The Oxford history of life-writing.*\$nVolume 2,\$pEarly modern /\$cAlan Stewart

245 10 \$a*New English file.*\$pBeginner /\$cClive Oxenden, Christina Latham-Koenig

245 10 \$a*Central Bohemia* =\$bMittelböhmen /\$cMap Design

245 00 \$a*Respekt*

250 Údaje o vydání (jen u monografií)

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – označení vydání

250 ## \$a*Second edition*

246 Variantní názvy

indikátor 1: poznámka/vedlejší záhlaví

0 – generuje se poznámka, negeneruje se vedlejší záhlaví

1 – generuje se poznámka i vedlejší záhlaví

2 – negeneruje se poznámka, negeneruje se vedlejší záhlaví

3 – generuje se vedlejší záhlaví, negeneruje se poznámka

indikátor 2: typ názvu

– typ názvu není specifikován

0 – část názvu/Název části

1 – souběžný název

2 – rozlišovací název

3 – další variantní názvy

4 – obálkový název

5 – název na doplňkové titulní stránce

6 – hlavičkový název

- 7 – živé záhlaví
- 8 – hřbetní název
- \$a – hlavní název / zkrácený název
- \$n – číslo části/sekce díla
- \$p – název části / sekce díla

246 3# \$aTýdeník respekt

264 Nakladatelské údaje, údaje o vytvoření díla a údaje o autorských právech

indikátor 1: pořadí údajů

- # – neuvádí se / první údaj
- 2 – dočasný údaj
- 3 – současný / poslední údaj

indikátor 2: funkce

- 0 – vytvoření / vznik
- 1 – nakladatel
- 2 – distributor
- 3 – výrobce
- 4 – údaje o autorských právech

\$a – místo vydání, distribuce atd.

\$b – jméno nakladatele, distributora atd.

\$c – datum vydání, distribuce atd.

264 1# \$aLondon ;\$aOxford ;\$aNew York ;\$aNew Delhi ;\$aSydney :\$bBloomsbury,
\$c2015

264 1# \$aPraha :\$bR-Pressé,\$c1990-

264 21 \$32007-2014\$aPraha :\$bRespekt Publishing

264 31 \$32014-\$aPraha :\$bEconomia, a.s.

300 Fyzický popis

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – rozsah

300 ## \$a331 stran

310 Současná periodicitá

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – současná periodicitá

\$b – data označující současnou periodicitu

310 ## \$a1x týdně

336 Typ obsahu

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – slovní označení typu obsahu

\$b – kód typu obsahu

\$c – zdroj

336 ## *\$\$atext\$btxt\$crdacontent*

Seznam termínů viz <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/typ-obsahu-pole336-1>

338 Typ nosiče

indikátor 1 – nedefinován

indikátor 2 – nedefinován

\$a – slovní označení typu nosiče

\$b – kód typu nosiče

\$c – zdroj

338 ## *\$\$asvazek\$bnc\$crdacarrier*

Seznam termínů viz <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/typ-nosice-pole338-1>

362 Data vydávání a/nebo sekvenční označení

Indikátor 1: forma údajů

0 – formátované údaje

1 – neformátovaná poznámka

indikátor 2: nedefinován

\$a – data vydávání a/nebo sekvenčního označení

362 0# *\$aRoč. 1, č. 1 (1990)-*

490 Údaje o edici (neselekční)

indikátor 1: indikátor vedlejšího záhlaví

0 – vedlejší záhlaví se nevytváří

1 – vytváří se záhlaví pro odlišnou formu názvu edice

indikátor 2: nedefinován

\$a – údaj o edici

\$v – označení svazku / pořadí

490 1# *\$aArt history ;\$vvolume 40, issue 2*

5XX Poznámky

(povinné pouze v případech jednoznačně vymezených v RDA)

\$a – poznámka

504 ## \$aObsahuje bibliografii, bibliografické odkazy a rejstřík

655 Rejstříkový termín – žánr / forma

indikátor 1: typ termínu

– základní

0 – fasetový

indikátor 2: heslář / tezaurus

4 – zdroj nespecifikován

7 – zdroj specifikován v podpoli \$2

\$a – žánr / forma či základní termín

\$2 – zdroj záhlaví nebo termínu

\$7 – číslo autority

655 7# \$aanglické romány\$7fd131814\$2czenas

655 7# \$azpravodajské časopisy\$7fd133874\$2czenas

700 Vedlejší záhlaví – osobní jméno

s výjimkou 2. indikátoru má pole 700 stejnou strukturu jako pole 100

indikátor 2: typ vedlejšího záhlaví

– typ nespecifikován

2 – analytické záhlaví

710 Vedlejší záhlaví – jméno korporace

s výjimkou 2. indikátoru má pole 710 stejnou strukturu jako pole 110

indikátor 2: typ vedlejšího záhlaví

– typ nespecifikován

2 – analytické záhlaví

711 Vedlejší záhlaví – jméno akce

s výjimkou 2. indikátoru má pole 711 stejnou strukturu jako pole 111

indikátor 2: typ vedlejšího záhlaví

– typ nespecifikován

2 – analytické záhlaví

780 Předcházející záhlaví

785 Následující záhlaví

Indikátor 1: poznámka

0 – poznámka se generuje

1 – poznámka se negeneruje

Indikátor 2: typ propojení

780

- 0 – Dříve jako
- 1 – Dříve částečně jako
- 2 – Nahrazuje
- 3 – Nahrazuje částečně
- 4 – Vznikl sloučením ... a ...
- 5 – Absorboval
- 6 – Absorboval částečně
- 7 – Oddělil se od

785

- 0 – Dále jako
- 1 – Dále částečně jako
- 2 – Po zániku nahrazen
- 3 – Po zániku částečně nahrazen
- 7 – Sloučením s ... vznikl ...
- 4 – Zanikl včleněním do
- 5 – Zanikl částečným včleněním do
- 6 – Rozdělil se na ... a ...
- 8 – Zpětný návrat k

\$t – název

\$x – mezinárodní standardní číslo seriálu

245 00 \$aČeskoslovenský loutkář

785 00 \$tLoutkář\$x0323-1178

245 00 \$aLoutkář : \$bměsíčník pro loutkářství a dramatickou výchovu

780 00 \$tČeskoslovenský loutkář\$x0323-1178

910 Údaje pro souborný katalog

indikátor 1: Cluster

- 1 – NK ČR
- 2 – MZK
- 3 – VKOL

indikátor 2:

- # – standardní hodnota
- 1 – vyřazeno z fondu
- 2 – periodikum bez odběru
- 3 – záznam bez vlastníka

\$a – sigla vlastníka

\$o – rok aktualizace odběru

\$r – roky odběru nebo \$s – svazky

910 2# \$aBOA001\$bNov.-0965.203\$r1990-

910 3# \$aOLA001\$bIII 302.129\$r1990-

910 ## \$aABG001\$o2019\$r1990-97,2002-

Výše uvedený přehled polí Minimálního záznamu RDA/MARC 21 pro textové monografické zdroje a textové seriálové zdroje je jen velmi stručným úvodem do rozsáhlé problematiky jmenné katalogizace. Pro její hlubší pochopení je nezbytně nutné nastudovat standardy uvedené v kapitole 8, zvláště pak příručku *Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21*.

6 PŘEBÍRÁNÍ ZÁZNAMŮ

Přebírání záznamů znamená, že katalogizátor nevytváří nový bibliografický záznam, ale nalezne odpovídající záznam v katalogu jiné knihovny, odkud jej převezme/stáhne do vlastní báze a případně dle potřeby upraví.

Technickými předpoklady pro přebírání záznamů jsou:

- shodný komunikační protokol – hlavním komunikačním kanálem pro sdílenou katalogizaci v ČR je protokol Z39.50. Prostřednictvím tohoto protokolu umožňuje knihovnám stahování bibliografických záznamů např. portál Knihovny.cz.
- shodné znakové sady – existuje celá řada znakových sad, např. CP 1250 (WIN 1250), ISO 8859-2 (ISO Latin 2), CP859 (PC Latin 2), UTF-8 (Unicode) a další
- shodný formát záznamů – v ČR jsou používány dva formáty – MARC 21 a UNIMARC

Při přebírání záznamů je třeba věnovat pozornost zejména těmto aspektům:

Použitá pravidla (viz LDR/pozice 18 a 040\$e)

Dáváme přednost záznamům vytvořeným dle pravidel RDA (040\$erda).

U záznamů vytvořených dle jiných pravidel je nutné „s knihou v ruce“ provést důkladnou kontrolu a následnou opravu záznamu.

Jazyk katalogizace (viz 040\$b)

Pokud není jazykem katalogizace čeština (040\$bcze), je nutné všechny údaje s výjimkou

- názvu a údajů o odpovědnosti (pole 245),
- údajů o vydání (pole 250),
- číslování seriálů (pole 362),
- údajů o vytvoření/vzniku díla, nakladatelských údajů, údajů o distribuci a údajů o výrobě (pole 264),
- údajů o edici (pole 490)
- + jmen, názvů a citací v poznámkách

přeložit do češtiny.

Výše uvedené údaje se zapisují v jazyce a písmu, v nichž se vyskytují v dokumentu.

V české katalogizační praxi se nelatinková písmena transliterují dle následujících pravidel (pořadí materiálů je závazné):

- *Transliterace nelatinkových písem*
<https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/transliterace-nelatinkovych-pisem/transliterace-nelatinkovych-pisem>

- *Doporučení pro přepis nelatinkových písem do latinky*. 2., dopl. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2006. (Standardizace; č. 27). ISBN 80-7050-509-5
- tabulky Library of Congress
<http://www.loc.gov/catdir/cpsa/roman.html>

U nelatinkových písem je tedy při přebírání záznamů zároveň nutné zkontrolovat/změnit použitá transkripční pravidla.

Úroveň záznamu (viz LDR/pozice 17)

U přebírání záznamů nemusí být úroveň katalogizace shodná, neměla by ale být nižší.

Nejvhodnější jsou proto záznamy na úplné úrovni s knihou v ruce (LDR/17 hodnota mezera) nebo záznamy na minimální úrovni (LDR/17 hodnota 7). Záznamy s jinou úrovní je třeba zkontrolovat a opravit/doplnit „s knihou v ruce“.

Instituce, ze které záznam přebíráme (viz pole 003, 040\$a)

Je nutno věnovat dostatečnou pozornost výběru knihoven, jejichž záznamy budeme přebírat – je třeba vybrat knihovny, které vytváří kvalitní záznamy.

Doba, kdy byl záznam vytvořen (viz pole 005 a 008)

Pravidla i formáty prochází v průběhu doby určitým vývojem. U přebíraných záznamů vytvořených v dřívější době je tedy nutno počítat s důslednou kontrolou a případnými úpravami.

Způsob popisu vícesvazkových děl

Je nezbytně nutné, aby použitý způsob popisu vícesvazkových děl (popis zdola, popis shora, hierarchický popis) v převzatém záznamu odpovídal české katalogizační politice, viz materiál *Popis vícesvazkových monografií*
<https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/zapisy-z-jednani/popis-vicesvazkovych-monografiu>

Při přebírání záznamů se dle výše uvedených kritérií vybere z nalezených záznamů ten nejvhodnější. U přebraných záznamů je třeba provést následující úpravy:

- v souvislosti s provedenými úpravami zkontrolovat/opravit kódované údaje (zejména LDR a pole 001, 003 a 040)
- opravit zjevné chyby
- uvést záznam do souladu s aktuálně platnými pravidly katalogizace v ČR
- u záznamů stažených ze zahraničních katalogů nezapomenout na překlad příslušných údajů do češtiny
- ověřit/opravit všechny selekční údaje (jmenné i věcné) oproti Souboru národních autorit

- u záznamů převzatých ze zahraničních katalogů odstranit všechna pole 9xx

Příklad bibliografického záznamu monografie z British Library

(bibliografický záznam na tutéž knihu vytvořený MZK Brno, viz kapitola 4.3)

LDR pam a2200253 i 4500
001 017380630
003 Uk
005 20190129115039.0
008 150420r20151997enka j 000|1|eng|d
015 ## \$aGBB569847\$2bnb
016 7# \$a017380630\$2Uk
020 ## \$a9781408865279 (hbk.) :\$c£12.99
040 ## \$aStDuBDS\$beng\$cStDuBDS\$dUk\$erda
042 ## \$aukblcatcopy
082 04 \$a823.914 \$2 23
100 1# \$aRowling, J. K.,\$eauthor.
245 10 \$aHarry Potter & the philosopher's stone /\$cJ. K. Rowling.
246 3# \$aHarry Potter and the philosopher's stone
264 #1 \$aLondon :\$bBloomsbury,\$c2015.
300 ## \$a331 pages :\$billustrations ;\$c21 cm.
336 ## \$atext\$2rdacontent
337 ## \$aunmediated\$2rdamedia
338 ## \$avolume\$2rdacarrier
490 0# \$aThe Harry Potter series
500 ## \$aFormerly CIP. \$5 Uk
600 10 \$aPotter, Harry\$c(Fictitious character)\$vFiction.
650 #0 \$aHogwarts School of Witchcraft and Wizardry (Imaginary organization)\$vFiction.
650 #0 \$aWizards\$vFiction.
655 #0 \$aFantasy fiction.
852 41 \$aBritish Library\$bHMNTS\$jYKL.2016.a.3696
SYS 017380630

7 PŘEVOD ZÁZNAMŮ DO ELEKTRONICKÉ PODOBY

S nástupem počítačů v knihovnách se objevila potřeba převést původní, ručně či na stroji psané, případně tištěné, bibliografické/katalogizační záznamy do elektronické podoby. Převod je možný v podstatě dvěma základními postupy:

DEFINICE

Rekatalogizace (nevhodně retrospektivní katalogizace či retrokatalogizace) = opětné zkatalogizování v knihovně uchovávaných dokumentů metodou de visu ("s knihou v ruce"). Nově (i retrokonverzí) vzniklé katalogizační záznamy nahrazují dříve pořízené záznamy nevyhovující novým potřebám z hlediska požadavků na formát záznamů, provoz a služby knihovny.

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)

Rekatalogizace je časově i finančně velmi náročná, protože vyžaduje odpovídající množství odborných pracovníků. Jde ale o nejspolehlivější způsob převodu katalogů do strojem čitelné podoby. Používá se zejména u speciálních odborných fondů.

DEFINICE

Retrospektivní konverze (retrokonverze)

= převod existujícího tištěného, popř. rukopisného (lístkového i svazkového) katalogu do digitální podoby za pomoci informačních technologií. Výsledkem konverze je obrazová nebo strukturovaná forma záznamů. Účelem je zajištění online dostupnosti katalogu pro uživatele knihovny a využitelnost záznamů pro výměnu bibliografických dat.

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)

Retrospektivní konverzi je možné provést několika způsoby:

- ruční přepis katalogizačních lístků přímo do počítače za současného strukturování textů,
- využití automatického rozpoznávání textů (metoda OCR) a následné strukturování textů,
- přebírání již existujících záznamů z dostupných zdrojů (katalogy jiných knihoven) a jejich následná úprava,

- naskenování katalogu a jeho zpřístupnění pouze v obrazové podobě pomocí vhodného software (tuto metodu nelze považovat za plnohodnotnou retrospektivní konverzi)

Ve světě existují odborné firmy, které se zabývají převodem klasických katalogů do elektronické podoby, takže knihovny si mohou nechat převést katalog těmito firmami tzv. na klíč. Knihovna však může vyvinout pro svoje potřeby vlastní systém nebo na vývoji takového systému spolupracovat.

V roce 1994 zahájila Národní knihovna ČR spolupráci s českou firmou COMDAT, s.r.o. a společně vytvořily komplexní nástroj pro převod katalogů do digitální podoby nazvaný RETROKON.

Technologie RETROKON se skládá ze čtyř na sobě nezávislých etap:

- **skenování a archivace** – záznamy obsažené v lístkových katalogích nebo tištěných bibliografických soupisech jsou skenovány. Záznamy jsou v obrazové podobě TIFF. Výsledkem první etapy je digitalizovaná "obrazová" podoba katalogu nebo bibliografie,
- **přepis** – obrazová podoba kvalitních předloh je automaticky převáděna do nestrukturované textové podoby pomocí OCR. U méně kvalitních předloh probíhá přepis ručně s použitím speciálního programu. Cílem této etapy je převedení záznamu do textové podoby,
- **strukturování (tagování)** – každý údaj (autor, název, nakladatel atd.) je opatřen jednoznačnou, mezinárodně srozumitelnou identifikací (tagem) podle formátu MARC,
- **revize** – revize strukturované podoby záznamu provádí zkušený knihovník na základě původní obrazové podoby záznamu dokumentu.

V roce 2000 došlo k celonárodnímu zastřešení retrokonverze v podobě podprogramu VISK 5 s názvem *Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR – RETROKON*. Podprogram VISK 5 koordinuje retrospektivní konverzi katalogů českých knihoven s ohledem na maximální využití již existujících záznamů, snaží se eliminovat multiplicitní převody a racionalizovat využití finančních prostředků. Jeho hlavním cílem je zpřístupnění katalogů, a tím fondů největších českých knihoven prostřednictvím internetu.

8 ZÁKLADNÍ STANDARDY PRO JMENNÉ ZPRACOVÁNÍ V ČR

8.1 Pravidla

RDA Toolkit: resource description & access [online]. [Chicago]: American Library Association, c2010- [cit. 2019-11-01].

Dostupné komerčně z: <http://www.rdatoolkit.org/>

LICHTENBERGOVÁ, Edita, Marie BALÍKOVÁ, Ludmila BENEŠOVÁ, Jarmila PŘIBYLOVÁ a Jaroslava SVOBODOVÁ. Katalogizace podle RDA ve formátu MARC 21 – tištěné a elektronické monografie – katalogizace na úrovni minimálního/doporučeného záznamu [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2015- [cit. 2019-11-01].

Dostupné z: <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-doporuceneho-zaznamu>

NK ČR – ... – Katalogizační politika

Dostupné z: <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/standard1>

8.2 Formát

MARC 21. Bibliografický formát. 1. české vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003. ISBN 80-7050-427-7. Aktualizace: Dodatek 1. 2010. ISBN 978-80-7050-581-6; Dodatek 2. 2014. ISBN 978-80-7050-639-4.

MARC 21. Formát pro autority. 1. české vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2004. ISBN 80-7050-441-2. Aktualizace: Dodatek 1. 2010. ISBN 978-80-7050-585-4.

MARC 21. Formát pro exemplářové údaje. 1. české vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2005. ISBN 80-7050-457-9.

Minimální / Doporučený záznam pro SK ČR

Dostupné z: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/minimalni-doporucene-zaznamy-rda-marc-21>

SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU



V tomto modulu jsme si představili jmenné zpracování dokumentů a hlavní zásady, kterými se řídí. Nyní víte, jaká je struktura bibliografického záznamu a získali jste základní orientaci v Minimálním záznamu RDA/MARC 21 pro textové monografické a seriálové zdroje. Jedná se však jen o stručné uvedení do rozsáhlé problematiky jmenné katalogizace, jejíž hlubší pochopení vyžaduje pečlivé nastudování platných standardů a zejména pak praktické zkušenosti. Ale dá se to zvládnout a existují dokonce lidé, které to baví – třeba k nim jednou budete patřit i Vy.

LITERATURA

KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/cze/ktl>

BARTL, Zdeněk. Národní autority: soubor národních autorit ve formátu UNIMARC/Autority. Vydání první. Praha: Národní knihovna České republiky, 1996. ISBN 80-7050-257-6.

STOKLASOVÁ, Bohdana. Vývoj katalogizačních pravidel v České republice ve 20. století aneb marné vzdorování zahraničním vlivům. *Národní knihovna: knihovnická revue*. 1999, roč. 10, č. 2, s. 55-62. ISSN 1214-0678. Dostupné také z: <http://full.nkp.cz/nkkr/Nkkr9902/9902055.html>

STOKLASOVÁ, Bohdana. Přežije formát UNIMARC rok 2003?. *Ikaros* [online]. 2001, roč. 5, č. 9 [cit. 2019-11-01]. URN-NBN:cz:ik-10781. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/10781>

PŘIBYLOVÁ, Jarmila a Jaroslava SVOBODOVÁ. RDA – nová katalogizační pravidla. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. 2014, roč. 66, č. 10, s. 343-347. ISSN 0011-2321. Dostupné také z: <https://www.svkkl.cz/ctenar/clanek/941>

Tematický blok Katalogizační pravidla v širších souvislostech. In: Lenka JURAČKOVÁ a Jiří MIKA, ed. *Knihovny současnosti [20]14: sborník z 22. konference, konané ve dnech 9. až 11. září 2014 v areálu Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vyd. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2014. s.94-118. ISBN 978-80-86249-71-1. Dostupné také z: <http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/ks2014/Sbornik2014.pdf>

DROBÍKOVÁ, Barbora. Standardy pro knihovní katalogy v sémantickém webu. *Knihovna: knihovnická revue*. 2013, roč. 24, č. 2, s. 72-83. ISSN 1801-3252. Dostupné také z: <http://oldknihovna.nkp.cz/knihovna132/132072.htm>

MIKŠOVSKÁ, Nataša. Retrospektivní konverze (nejen) v českých knihovnách. *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. 2013, roč. 65, č. 10, s. 343-351. ISSN 0011-2321. Dostupné také z: <https://www.svkkl.cz/ctenar/clanek/1321>

VISK 5 Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR – RETROKON) [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2019-11-01]. Dostupné z: <https://visk.nkp.cz/visk-5>

a literatura uvedená v **kapitole 8**. Základní standardy pro jmenné zpracování dokumentů.

Název: Zpracování jmenného katalogizačního záznamu
cizojazyčného dokumentu dle platných standardů
Autor: PhDr. Hana Vochozková
Jazyková korektura: Markéta Roupcová
Počet stran: 37